

Vor fugi ungurii cu Ardealul?

AȘA STÂND LUCRURILE, este greu de înțeles cum atât de mulți români continuă să-și facă griji cu privire la viitorul Transilvaniei. Acestora, cea mai mică tresărire a maghiarilor li se pare suspectă și potențial periculoasă.

Realitatea este cu totul alta. Ungurii au pierdut bătălia pentru Transilvania. Nimic din ce întreprind ei în prezent nu este o ofensivă vizând cucerirea Ardealului, ci o luptă defensivă pentru a salva ceea ce mai poate fi încă salvat din minoritatea maghiară și identitatea ei.

Cifrele, pentru maghiari, sunt necruțătoare. Românii au câștigat partida, pur și simplu, prin număr (și nu prin invocarea unui „drept istoric” pornind de la daci și de la romani, care nu le-ar fi folosit la nimic dacă ei ar fi fost cei rămași în minoritate). La 1918, maghiarii și, într-un sens mai larg, populația de limbă maghiară a Transilvaniei reprezentau peste 30% din numărul locuitorilor; românii treceau de 50%, dar nu cu mult. În prezent, românii sunt aproximativ 75%, iar maghiarii au coborât sub 20%. Proiecțiile arată în continuare o diminuare a populației de

germane, de unde germanii au fost însă evacuați. Sau cazul Cehiei, a cărei importantă minoritate germană – aproape o treime din întreaga populație – a fost expulzată la sfârșitul războiului...

etnie maghiară; n-ar rămâne mai mult de un milion în anul 2032, corespunzând cu 5,6% din populația României (față de 6,5% în prezent)¹⁰.

Pe de altă parte, nu doar până la 1918, ci și în continuare, în toată perioada interbelică, maghiarii transilvăneni, minoritari în ansamblu, au fost net majoritari în mediul citadin. Aveau, așadar, o superioritate socială și culturală față de români, care, deși mai numeroși, erau concentrați în cea mai mare parte în mediul rural. Un avantaj pe care l-au pierdut complet. Românii au ajuns și mai majoritari în orașe decât fuseseră înainte maghiarii și au recuperat pe deplin, chiar întorcând în favoarea lor, decalajul cultural.

În sfârșit, până la 1918, într-o anumită măsură și în perioada interbelică, nu doar maghiarii etnici împărtășeau limba și cultura maghiară. Acestea iradiau în întreaga Transilvanie. Acum, au mai rămas doar ei între ei să-și cultive propria limbă și cultură.

De aceea, multă vreme, jocurile nu păreau a fi făcute, chiar atât de evident și decisiv, în favoarea românilor, maghiarii compensând relativa inferioritate numerică prin argumente de ordin istoric, social și cultural. Acum n-a mai rămas nimic din toate acestea, iar inferioritatea numerică a devenit flagrantă.

10. Kiss Tamás, *op. cit.*, p. 176.

Singura dispută reală cu iz „teritorial” a rămas să se desfășoare în jurul „ținutului secuiesc”: cele două județe, Harghita și Covasna, unde maghiarii dispun încă de o majoritate consistentă. Autonomia „ținutului secuiesc” se lovește însă de refuzul instinctiv al românilor, care nu vor să audă de autonomii de nici un fel, în orice caz nu de autonomii pe criterii etnice, și nu, mai ales, în Transilvania! Pe de altă parte, rămâne de discutat cât de mult le-ar folosi maghiarilor înșiși o asemenea autonomie, cuprinzând mai puțin de jumătate din populația de etnie maghiară și delimitând una dintre cele mai sărace zone ale țării: ar stimula dezvoltarea, sau ar conduce la o și mai mare izolare? Românii se tem însă pur și simplu că teritoriul respectiv s-ar rupe din corpul românesc și până la urmă, cine știe, s-ar alipi la Ungaria (deși se află la sute de kilometri de frontiera ungară).

Cât despre o agresiune din partea Ungariei, doar spiritele rătăcite se mai pot gândi la așa ceva. Și România, și Ungaria se află în Uniunea Europeană și în NATO, deci sunt alături și împreună, nu una împotriva celeilalte; în plus, România depășește cu mult dimensiunile Ungariei (chiar Transilvania singură e mai mare decât Ungaria!). Și cam ce-ar face ungurii cu milioanele de români pe care să zicem că ar reuși să-i anexeze? Soluția la „problema maghiară” nu mai e nicidecum revizuirea granițelor, ci dispariția lor

într-o Europă Unită (unde, poate, nu vor mai exista cândva nici România și nici Ungaria).

Deocamdată, psihoza „transilvană” servește însă perfect ca alibi pentru a amâna *sine die* atât de necesara reformă administrativă, care, în sfârșit, să „descentralizeze” România. Decât să se dea apă la moară ungurilor prin regionalizare, mai bine să nu o facem!

Basarabia românească,
sau Republica Moldova moldovenească?

DACĂ ROMÂNIA a câștigat bătălia Transilvaniei, nu e deloc sigur că va înregistra un succes similar și în Basarabia, devenită, între frontiere nu chiar identice cu ale vechii provincii, Republica Moldova, un stat de sine stătător.

Pentru românii din România, totul pare, teoretic, simplu și de necontestat. Românii din Basarabia (care își zic mai curând moldoveni) sunt români... fiindcă, pur și simplu, sunt români. Și, fiind români, este firesc – și e chiar un act de dreptate istorică – să-și regăsească locul între frontierele României.

Chestiunea e însă ceva mai complicată. Națiunea, chiar dacă la origine s-a cristalizat în jurul unei etnii (dar nu în toate cazurile), nu este

același lucru cu etnia. Simplificând puțin conceptele, am spune că etnia e un dat natural, iar națiunea, o construcție politico-ideologică. Oamenii, chiar vorbind aceeași limbă (caracteristica principală a etniei), pot, din varii motive istorice, să nu aparțină aceleiași națiuni. Moldovenii din Republica Moldova sunt liberi, bineînțeles, să aleagă a fi români, în sensul național al termenului, dar au și posibilitatea de a opta, la fel de bine, pentru o identitate națională specifică, aceea de moldoveni. Nu ar fi singura „separare” de acest gen din istorie. Austria, la un moment dat, a ieșit din ansamblul german, iar austriecii, la origine la fel de germani ca toți germanii, au devenit cu timpul austrieci (deosebiriile dintre Austria și Germania fiind încă mai mici decât cele dintre România și Republica Moldova, măcar dacă privim la amestecul etnic și cultural caracteristic teritoriului dintre Prut și Nistru).

Există, în viziunea românească, pe lângă argumentul național care ar fi inconstestabil, și un drept istoric, la fel de frecvent invocat. Până la 1812, Basarabia (mai puțin totuși partea de sud a regiunii, ocupată de secole de Imperiul Otoman) a fost parte integrantă a principatului Moldovei, fiind locuită în mare majoritate de români (moldoveni). Mai târziu, în perioada interbelică, avea să fie incorporată în România Mare. Că i s-a făcut Moldovei o nedreptate la 1812 și că a urmat apoi în Basarabia o politică

implacabilă de rusificare – sunt constatări cât se poate de evidente. Dar rezultatul e cel care e. Nu se poate schimba istoria, oricât ar fi fost ea de nedreaptă sau de neconvenabilă, pentru unii ori pentru alții. Tot așa, poate că n-a fost „corect” că romanii au cucerit Dacia; în urma acestei cuceriri, s-a născut totuși poporul român.

Problema cu Basarabia este că ea nu a participat decât în prea mică măsură – n-a avut cum să participe – la procesul de formare a națiunii române, de-a lungul secolului al XIX-lea. Spre deosebire de românii din Transilvania care, deși supuși monarhiei habsburgice (iar din 1867, în mod direct Ungariei), au dezvoltat raporturi de tot felul, în primul rând culturale, cu românii din principate și, după 1859, cu România, basarabenii s-au aflat de partea cealaltă a unei frontiere închise aproape ermetic. Consecințele s-au văzut la 1918: oricât de diferite ar fi fost Transilvania și Bucovina față de Vechiul Regat, Basarabia era încă și mai diferită. Cum după o scurtă perioadă a trecut din nou sub stăpânire rusească (sovietică), pentru aproape încă o jumătate de secol, particularitățile și deosebirile s-au adâncit și mai tare.

În prezent, moldovenii alcătuiesc aproape două treimi din populație, iar „ceilalți”, ruși, ucraineni, găgăuzi..., ceva mai mult de o treime. Limba și cultura rusă, puternic înrădăcinate, sunt încă foarte prezente, cu deosebire în mediul

urban. E, până la urmă, o altfel de țară decât România. Dorința de unire se manifestă de altminteri mult mai puternic în România decât în Republica Moldova. Minoritarii rusofoni sunt, evident, împotriva, dar li se adaugă în acest refuz și mulți moldoveni etnici, vorbitori de limba română. Până la urmă, chiar dacă nu lipsesc nici entuziaștii unirii, deocamdată cel puțin, o majoritate de necontestat nu agreează un asemenea proiect. Intervin și amintirile nu întrutotul plăcute ale perioadei interbelice (pe care propaganda sovietică a avut grijă să le scoată în evidență și să le amplifice). Așa cum se înfățișează lucrurile în prezent, apropierea, cu totul firească, dintre cele două țări nu pare să se îndrepte spre o fuziune. Tendința este mai curând aceea de definire a unei națiuni moldovenești distincte de națiunea română. Cu precizarea că viitorul rămâne deschis și, ca întotdeauna, imprevizibil.

Fenomenul Iohannis

ROMÂNIA, DEVENITĂ ÎN PREZENT atât de românească, și-a ales totuși, spre sfârșitul anului 2014, un președinte de etnie germană. Unul dintre puținii germani care au mai rămas în țară: Klaus

Iohannis, primarul (de succes) al Sibiului. Un eveniment-surpriză care spune multe despre inerțiile, dar și despre evoluțiile din societatea românească.

A fost mai întâi – chiar dacă într-o variantă moderată – un vot antisistem. Dacă nu din afara sistemului, Iohannis venea de la marginea acestuia (trecând printr-o formațiune etnică germană, și ca primar al unui oraș de provincie, cu o fulgurantă ascensiune, spre sfârșit, în Partidul Național Liberal, prin care a și ajuns la președinție). Nici n-a avut un program atât de elaborat și de „diferit“, încât să convingă prin proiectele avansate. A convins prin faptul că este „altfel“. Într-o țară în care se vorbește mult, el vorbește nu doar puțin, ci mai puțin decât puțin, aproape deloc. Într-o țară în care parcă n-ar exista cea-sornice, el respectă cu scrupulozitate ora exactă. Pe scurt, este un Occidental. Iar faptul că a reușit să devină președinte indică poate o deplasare a accentului, dinspre „românism“ spre modelul european.

Din nou a apărut, destul de clar desenantă (se întâmplă, de regulă, cu ocazia alegerilor, dar de data aceasta contrastul a fost și mai evident, amintind de foarte ideologizatele confruntări din 1992 și 1996), frontiera care, urmând linia Carpaților, desparte Ardealul de restul țării. Frontiera, până la 1918, dintre Austro-Ungaria și

România. Frontiera dintre jumătatea balcanică și jumătatea central-europeană a României. La primul tur al alegerilor, Victor Ponta, candidatul social-democrat și prim-ministru în funcție, a realizat un avans considerabil, câștigând pretutindeni în „Vechiul Regat“, în timp ce Iohannis a ieșit în frunte aproape peste tot în Transilvania. În ciuda omogenizării României, provinciile istorice, iată, încă mai există. La turul al doilea, tot Transilvania a asigurat în cea mai mare măsură câștigul final al germanului, adăugându-i-se și câteva segmente, ceva mai occidentalizate, de partea cealaltă a munților, în primul rând Bucureștiul.

Alegerea unui german i-a pus pe români în fața unei probe dificile. Poate un neromân să devină primul dintre români? Desigur, potrivit definiției politice a națiunii, etnicul german aparține pe de-a-ntregul națiunii române. Însă românul obișnuit înțelege națiunea tot în spirit etnic. Dacă e german, nu e român, și pace! Pe deasupra, e și luteran, nu ortodox. Or, se știe că românul adevărat e ortodox (până și românii greco-catolici au plătit scump neînțelegerea acestei evidențe). Din acest punct de vedere, campania lui Victor Ponta și a Partidului Social-Democrat a fost de un primitivism îngrijorător. I s-a căutat nod în papură lui Iohannis pe motiv că nu e român și nici ortodox. Victor Ponta s-a înfățișat

explicit ca ortodox în fața unui contracandidat, pe care l-a taxat drept „neoprotestant” (din neștiință sau cu bună știință, neoprotestanții, din perspectiva ortodoxă, fiind și mai puțin recomandabili decât protestanții „clasici”, precum luteranii). E greu de identificat ce ar fi până la urmă autentic social-democrat în Partidul Social-Democrat din România; cu siguranță, nu discursul naționalist și ortodoxist (de altfel, nu este singurul partid românesc a cărui etichetă nu se prea potrivește cu conținutul). S-au auzit și diverși alți oameni politici care au declarat că nu-l vor vota pe un „neromân”. În timp ce unii preoți, chiar de la altar, i-au îndemnat și ei pe enoriași să aleagă „ortodox”. Ce e drept e drept: campania denigratoare nu a avut efectul scontat, dovedindu-se de-a dreptul contraproductivă. I-a convins totuși, sau, oricum, nu i-a deranjat pe aproape jumătate dintre votanți, ceea ce denotă o stare culturală încă destul de precară. Jumătatea mai mare (cu un procent superior de tineri, români aflați în străinătate, citadini, persoane cu studii medii și superioare) s-a dovedit însă eliberată de prejudecățile naționalist-ortodoxiste. Semn că România iese treptat din izolarea culturală și mentală pe care i-o lăsase moștenire perioada comunistă.

Desigur, Iohannis nu este orice fel de minoritar. E un german. Românii, cu siguranță, n-ar

fi ales un maghiar. Un musulman sau un evreu iarăși n-ar fi avut mari șanse. În imaginarul românesc, germanii inspiră mai puțină suspiciune și mai multă considerație decât alte etnii. Nu sunt neapărat iubiți, dar sunt în genere respectați. Există și precedentul Carol I. Apoi, e și Germania de astăzi, țara care, incontestabil, a devenit liderul Europei. Prestigiul impresionează, și în mod deosebit pe români, care, chiar dacă au mai crescut între timp, tot cu complexul de țară mică au rămas. Într-un sondaj recent (februarie 2015), imensa majoritate a românilor (87,3%) apreciază Germania drept țara față de care au cea mai mare considerație (Franța, vechea dragoste a românilor – de fapt, a unei anumite elite românești care a cam dispărut –, coboară pe locul al șaselea, cu 80,3%; ultima e Rusia, cu 25,4%, iar penultima, Ungaria, cu 38,1%)¹¹.

Se întrevește oare o schimbare semnificativă în România? Să fie alegerea lui Klaus Iohannis un semn? Nu văzând în el, în chip naiv, un salvator, ci interpretând alegerea, atât de diferită în raport cu atitudinile politice de până acum, ca o ilustrare a unor eventuale mutații petrecute în societatea românească. Noile generații venite după Revoluție, ca și milioanele de români care

11. „Barometrul INSCOP – ADEVĂRUL despre România”, *Adevărul*, 16 februarie 2015.

au văzut între timp lumea, putând să compare și să judece, vor fi format poate masa critică susceptibilă să facă din România o societate mai ordonată, mai corectă și mai eficientă. Nu e o certitudine. E totuși o speranță.

